

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного
університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Руслана ЗАЙЦЕВА на тему: «Структурно-
функціональна характеристика фидуціарної юридичної конструкції:
загальнотеоретичний підхід» поданої на здобуття ступеня доктора
філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра теорії, історії та конституційного права навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши на розширеному засіданні публічну презентацію наукових результатів дисертації Руслана ЗАЙЦЕВА на тему: «Структурно-функціональна характеристика фидуціарної юридичної конструкції: загальнотеоретичний підхід», а також оцінку рецензентів та учасників фахового семінару, проведеного 16 березня 2026 року, констатує наступне:

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю осмислення та систематизації приватноправових правовідносин, які ґрунтуються на чітко визначених правових конструкціях. Однією з таких конструкцій є фидуціарна (довірча) юридична модель, яка відіграє суттєву роль стосовно регулювання майнових та договірних правовідносин і може бути задіяна у приватних правовідносинах. Так, проблематика її розвитку та впровадження у правову систему України вже розроблялися вітчизняними вченими, але мали епізодичний характер і не сформували єдиної концепції.

Поставлене питання, що обговорюється у даній роботі, виникло аж ніяк не в останні роки. Відомо, що розвиток та становлення національних правових форм, які регулюють суспільно-правові відносини і занурені у певну правову систему всередині держави, супроводжуються активним процесом конструювання різних моделей правовідносин. Ці моделі спрямовані на забезпечення, захист та відновлення порушених прав, що є необхідною умовою розвитку права як однієї з форм регулювання суспільних правовідносин.

Сучасні умови набувають особливого значення у питанні обрання дієвої правової конструкції для врегулювання майнових правовідносин, зокрема під час укладання різних видів договорів, у межах яких передбачається перехід комплексу прав від одної особи до іншої. Для вирішення даного питання

потрібно враховувати походження тієї чи іншої юридичної конструкції, її місце у правовій сім'ї та співвідношення з діючою правовою системою.

Дослідження спирається на вже вироблені способи побудови та впровадження правових конструкцій у різних правових системах, що сприятиме уникненню сумнівних експериментів у галузі приватноправових правовідносин. Крім того, такі перевірені методи та способи регулювання майнового обороту сприяють формуванню стабільних правил поведінки учасників правовідносин. Разом з тим вітчизняний досвід наукових напрацювань має власну специфіку, оскільки формувалася з урахуванням реформ у законодавстві України.

Таким чином, норми та форма фидуціарної правової конструкції відповідають запитам сьогодення, при цьому враховуючи досвід вирішення майнових спорів, що виникають в останні роки. Так, настав етап осмислення сутності деяких приватноправових юридичних конструкцій, які склались з об'єктивних обставин і набувають нових форм, що створюють правові механізми для вирішення актуальних завдань.

У процесі дослідження довірчих правових конструкцій буде з'ясовано, які саме правові конструкції є актуальними для формування та впровадження у приватноправових відносинах, а також визначено, як фидуціарна (довірча) юридична конструкція функціонує під впливом сучасних форм регулювання.

Особлива увага приділена основним складовим фидуціарних правовідносин: передача та прийняття майна, виникненню комплексу речових прав, права бенефіціара, а також роль довірчого керуючого.

Також зроблений акцент на тому, що під час виникнення фидуціарних правовідносин вони мають складну форму взаємодіючих між собою елементів і включають дії зобов'язаних сторін. Це перший акцент. Другим є передача та прийняття майна, третім – безпосередньо саме майно з комплексом речових прав на нього, а останнім акцентом виступають права бенефіціарія.

Сутність приватноправових правовідносин з управління майном формується на довірчих відносинах як одного з самостійних типів договірних зобов'язань і полягає у реалізації суб'єктивного права на управління чужим майном на користь власника чи іншої зазначеної особи. З цією метою власник передає майно фидуціарію, наділяючи його правомочностями з володіння, користування та розпорядження, тим самим забезпечуючи ефективне управління майном. Водночас процес відчуження не відбувається, цей процес є лише формою виконання комплексу зобов'язань, що впливають із відповідних довірчих правовідносин.

Отже, фидуціарні правовідносини – це особливий тип правовідносин, у результаті яких застосовується певна правова конструкція, яка будується на довірчих принципах та передбачає обов'язок діяти добросовісно в інтересах іншої сторони. Вона підкріплена юридичною конструкцією з передачею певних правомочностей у процесі виконання фидуціарієм своїх зобов'язань для реалізації інтересів довірителя (бенефіціара).

Кожна правова система формувала характерні тільки їй властиві риси, що підкреслюють належність довірчої (фидуціарної) правової конструкції до певної

правової сім'ї, в якій вибудовувалася характерна форма регулювання конкретних правовідносин. Нині у цивільному праві України немає усталеного визначення довірчих чи фідучіарних відносин, оскільки вони зі специфікою свого правового регулювання спеціально не виділяються.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що історична еволюція філософських концепцій власності (субстанційної, реляційної, функціональної) зумовила формування різних наукових парадигм права власності у континентальній та англосаксонській правових системах, які безпосередньо впливають на сучасні конструкції приватних правовідносин в Україні, формуючи зміст правомочностей власника, межі їх реалізації та побудови захисту.

Дослідження являє собою побудову загальної структурно-функціональної характеристики фідучіарної юридичної конструкції, встановлення її ролі у структурі приватного права та визначення перспектив її застосування в правовій системі України.

Існує значний масив наукових публікацій, у яких звертається увага на окремі, переважно фрагментарні проблеми, пов'язані з дослідження фідучіарної юридичної конструкції. Досліджувану тематику розглядали українські та зарубіжні вчені: Барабаш О.О., Буяджи Г.В., Венедіктова І.В., Добкіна К.Р., Джордж Л. Греттон, Дихта Н. М., Дутко А.О., Забзалюк Д.Є., Ієрінг Р., Іоффе О.С., Курпас Ю.В., Луць В. В., Майданик Р.А., Мален-Бріку Б., Некіт К.Г., Павлюк Н.М., Підопригора О.А., Погрібний С. О., Рабінович П. М., Романова А.С., Слипченко С. А., Спасибо-Фатєєва І.В., Харитонов Є.О., Чезаре С. та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних розробок у галузі права, визначених як пріоритетний напрямок розвитку юридичної науки в Україні на період 2020-2024 рр. та 2025-2029 рр., що спрямовані на модернізацію і удосконалення приватного права, механізмів правового регулювання щодо майнових відносин з формуванням сучасних приватноправових конструкцій.

Дисертацію виконано відповідно до положень Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 р. №119/2021, яка передбачає необхідність забезпечення ефективного правового регулювання майнових прав та удосконалення цивільного законодавства.

Дисертація безпосередньо пов'язана з темою науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Львівського державного університету внутрішніх справ за напрямком «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (номер державної реєстрації 0125U002574). Також дисертаційне дослідження корелюється з державно зареєстрованою науковою темою: «Правове регулювання фідучіарних відносин у країнах загального та континентального права: проблеми теорії і практики» виконання якої триває у Національному університеті «Одеська юридична академія» з 2024 р. (номер державної реєстрації-0824U001049). Дисертація узгоджується з напрямком пріоритетного розвитку науки і техніки, визначеним Законом України

від 11 липня 2001 р. № 2623-III (в ред. від 13 січня 2024 р. № 3534-IX) «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», зокрема щодо розвитку гуманітарних наук та формування сучасної правової системи.

Мета дисертації полягає в розкритті природи походження та формування фідучіарної правової конструкції, простеження її еволюції, а також визначення місця серед інших схожих приватноправових форм.

Для реалізації поставленої мети визначено такі основні *завдання*:

- дослідити правову природу та види довірчих юридичних конструкцій в різних правових системах, а також проаналізувати та охарактеризувати з історичної точки зору фідучію (довіру) як вид правовідносин;
- визначити роль фідучіарної правової конструкції в міжнародному приватному праві;
- зробити аналіз особливостей фідучіарної юридичної конструкції як засобу законодавчої техніки
- дати обґрунтовану, цілісну теоретичну характеристику фідучіарної юридичної конструкції як необхідного елементу сучасних правовідносин;
- провести правовий аналіз чинного законодавчого механізму та визначити особливості застосування фідучіарної юридичної конструкції як самостійного інституту цивільного права України.

Об'єкт дослідження – фідучіарна юридична конструкція як правова модель, що має міжсуб'єктну особливість, власну структуру та функції й розглядається у контексті нормотворчої діяльності в Україні.

Предмет дослідження – механізми застосування фідучіарної юридичної конструкції у цивільно-правовій практиці України, види порушень, що виникають внаслідок недійсності таких конструкцій, а також система нормативно-правових актів, що безпосередньо регулюють різновиди фідучіарних (довірчих) правовідносин.

Методологічна база дослідження ґрунтується на використанні сучасних наукових підходів і методів, які застосовувалися під час опрацювання теоретичних положень та аналізу практичних аспектів, а також при формулюванні висновків і рекомендацій. Вибір конкретних методів визначався об'єктом, предметом, метою та завданнями роботи. Методологічний інструментарій включає застосування таких загальнонаукових і спеціальних методів:

- *діалектичного*, який дозволяє дослідити предмет у взаємозв'язку загальних теоретичних положень про юридичні конструкції та виявлення специфічних особливостей відповідного виду довірчих правовідносин (здебільшого, у підрозділі 3.1);
- *онтологічного*, який дозволив дослідити фідучіарну правову конструкцію не лише як нормативну модель, а як правову функціональну можливість, що має власну логіку існування, внутрішню організацію та соціально-правове призначення (зокрема, у підрозділах 2.2, 3.2);
- *праксеологічного*, з огляду на який відповідні положення українського законодавства розглянуто у відповідності до доктринальних позицій, які

відповідають Конституції України, Цивільному кодексу України та з акцентом на необхідність першочергового забезпечення прав та інтересів власників у цивільних правовідносинах з довірчим елементом (зокрема, у підрозділах 3.1, 3.2);

- *структурно-функціональний метод* дає змогу побачити фідучіарну юридичну конструкцію не лише як набір норм, а як цілісну модель правового регулювання, що має власну логіку, внутрішню організацію та соціально правове призначення (зокрема, у підрозділах 2.1, 2.2);

- *метод абстрагування* застосовувався для виокремлення істотних відмінностей у підходах до застосування схожих довірчих юридичних конструкцій під час передачі майна в довірче управління, а також для відмежування несуттєвих відмінностей, які не перешкоджають правильному правозастосуванню (зокрема, у підрозділах 2.3, 3.1);

- *метод аналізу* наукових джерел був спрямований на пошук матеріалу який формував уявлення та фактичне підтвердження розвитку приватних правовідносин у сфері фідучіарних (довірчих) відносин, а також необхідності впровадження до національної правової системи такого виду юридичної конструкції (здебільшого, підрозділ 3.2);

- *метод синтезу* був застосований під час опрацювання нормативних та методологічних джерел, що дало змогу сформулювати узагальнені висновки відповідно до поставлених завдань дослідження.

- *історико-правовий метод* дав можливість проаналізувати зародження та розвиток правовідносин які поступово формували певні відносини у приватному праві, що дало поштовх до народження фідучіарної юридичної конструкції (його використання мало місце щодо підрозділу 1.1, 1.2);

- *порівняльно-правовий метод* було застосовано для аналізу спільних і відмінних рис у законодавстві та правозастосовній практиці України й інших держав. Його використання дало можливість здійснити порівняльну характеристику та виявити прогалини, що стосуються похідних правових конструкцій у сфері договірних правовідносин (зокрема у підрозділах 1.3 та 3.1);

- *метод всебічності* дозволяє вивчити предмет цієї теми з точки зору загальних положень юридичних конструкцій, водночас виділяючи безпосередні особливості відповідного виду довірчих правовідносин;

- *метод систематизації* надав можливість об'єднати вже існуючі результати деяких досліджень з метою з'ясування походження та необхідності в застосуванні фідучіарної юридичної конструкції (здебільшого, підрозділи 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів. Робота полягає у вибудовуванні цілісної структурно-функціональної характеристики фідучіарної юридичної конструкції як окремого інституту приватного права. Крім того, враховується її історичне походження, особливості формування в різних правових сім'ях та перспективи впровадження в українську правову систему. Зокрема:

вперше:

- сформульовано авторське визначення фідучіарних правовідносин, як

особливого типу правовідносин, для врегулювання яких застосовується фідучіарна правова конструкція, яка ґрунтується на довірчих принципах та передбачає обов'язок діяти добросовісно в інтересах іншої сторони, що спрямована на передачу певних правомочностей у процесі виконання фідучіарієм своїх зобов'язань з метою реалізації інтересів довірителя (бенефіціара);

- застосовано загальнотеоретичний підхід до структурно-функціональної характеристики фідучіарної юридичної конструкції;
- здійснено спробу систематизувати різні види довірчих конструкцій та продемонструвати їх взаємопов'язаність з інститутами цивільного права;
- проаналізовано особливості застосування фідучіарної юридичної конструкції в міжнародному приватному праві;

удосконалено:

- структуру та функції фідучіарної юридичної конструкції;
- елементи фідучіарної юридичної конструкції як засобу законодавчої техніки;
- частину 2 статті 316 ЦК України, у якій сформульовано, що право довірчої (фідучіарної) власності виступає як особлива правова конструкція з елементами речового та зобов'язального права, яка виникає на підставі закону або договору і в межах якої передбачається передача майна довірчому власнику, дії якого спрямовані в інтересах вигодонабувача;

– статтю 597-1 ЦК України, до якої пропонується внести більш чітке визначення довірчої (фідучіарної) власності, а саме, довірча (фідучіарна) власність – це спеціальний (особливий) правовий титул на довірче майно, відповідно до якого довірчий власник має як зобов'язальницький, так і речово-правовий механізм володіння, користування та розпорядження цим майном, який діє в інтересах бенефіціара;

набули подальшого розвитку:

- структурні компоненти фідучіарної юридичної конструкції як необхідного елемента сучасних правовідносин;
- особливості використання фідучіарної юридичної конструкції у правовій системі України.

Практичне значення одержаних результатів, сформульованих у дисертаційному дослідженні висновків та положень полягає у можливості їх використання у:

- *науково-дослідній діяльності* – для проведення подальших наукових досліджень щодо структурно-функціональної характеристики фідучіарної юридичної конструкції;
- *правотворчій діяльності* – з метою адаптації фідучіарної правової конструкції до національної правової системи.
- *правозастосовній діяльності* – для належного врегулювання майнових спорів, що виникають з довірчих правовідносин;
- *освітньому процесі* – під час підготовки дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін: «Теорія держави та права», «Нормотворча техніка»,

«Правові системи сучасності», «Філософсько-правові та теоретико-історичні проблеми державотворення та правотворення в Україні», «Юридична компаративістика», «Проблеми тлумачення правових норм» (акт впровадження в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 02.01.2026 № 1).

Таким чином, дисертаційне дослідження спрямоване на комплексне осмислення фидуціарної юридичної конструкції як загальнотеоретичної моделі приватноправових відносин, що має значний потенціал для вдосконалення правової системи України та гармонізації її з європейськими стандартами. У роботі поєднується історико-правовий, порівняльний та системний підходи, що дозволяє розкрити її природу, структуру та функції, а також визначити місце у сучасному цивільному праві України.

Дослідження доводить, що фидуціарні правовідносини є не лише техніко-юридичним інструментом, а й відображенням аксіологічних засад права, які забезпечують баланс між інтересами власника майна та особи, що здійснює управління.

Результати дослідження мають значення як для теорії цивільного права, так і для практики правозастосування, сприяючи формуванню стабільних і передбачуваних правил поведінки учасників приватних правовідносин.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів (поділених на вісім підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 207 найменувань. Загальний обсяг становить 230 сторінок, із яких 196 сторінок основного тексту.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані положення, узагальнення, висновки, рекомендації, пропозиції, обґрунтовані на підставі особистих досліджень внаслідок опрацювання та аналізу наукових та нормативних джерел.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були представлені та обговорені на науково-практичних заходах, зокрема: Всеукраїнському круглому столі «Державотворення та правотворення в умовах війни та післявоєнний період» (м. Львів, 2023 р.), VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» (м. Львів, 2023 р.), науковому семінарі «Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та післявоєнний період» (м. Львів, 2024 р.), Всеукраїнському круглому столі «Державотворення та правотворення в умовах війни та післявоєнний період» (м. Львів, 2024 р.).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлені у п'яти наукових статтях у фахових виданнях категорії Б України та у чотирьох тезах наукових повідомлень, опублікованих у матеріалах конференцій та семінарів.

Наукові праці, в яких опубліковано наукові результати дисертації:

1. Зайцев Р. В. Володіння як інститут речових прав за римським правом. *Юридична Україна*. 2023. № 1. С. 44-50. DOI: [https://doi.org/10.37749/2308-2023-1\(241\)-4](https://doi.org/10.37749/2308-2023-1(241)-4)

2. Зайцев Р. В. Довірча власність як похідна фідучіарної правової конструкції. *Юридична Україна*. 2023. № 9. С. 36-43. DOI: [https://doi.org/10.37749/2308-9636-2023-9\(249\)-5](https://doi.org/10.37749/2308-9636-2023-9(249)-5)

3. Зайцев Р. В. Застосування фідучіарної юридичної конструкції в міжнародному приватному праві. *Юридична Україна*. 2024. № 6. С. 43-51. DOI: [https://doi.org/10.37749/2308-9639-2024-6\(258\)-6](https://doi.org/10.37749/2308-9639-2024-6(258)-6)

4. Зайцев Р. В. Загальноправова характеристика приватної власності в римському праві. *Юридична Україна*. 2024. № 7. С. 54-59. DOI: [https://doi.org/10.37749/2308-9639-2024-7\(259\)-7](https://doi.org/10.37749/2308-9639-2024-7(259)-7)

5. Зайцев Р. В. Правові конструкції довірчих правовідносин: порівняльна характеристика англо-американської та континентальної правових систем у контексті інституту трасту та фідучії в Україні. *Юридична Україна*. 2024. №12. С. 24-31. DOI: [https://doi.org/10.37749/2308-9639-2024-12\(264\)-3](https://doi.org/10.37749/2308-9639-2024-12(264)-3)

6. Зайцев Р. В. До питання довірчих правовідносин. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 08 грудня 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС. 2023. С. 56-59.

7. Зайцев Р. В. До питання фідучіарного аспекту у правовідносинах. *Державотворення та правотворення в умовах війни та післявоєнний період: збірник тез доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу* (м. Львів, 15 грудня 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС. 2023. С. 63-65.

8. Зайцев Р. В. Особливості конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та післявоєнний період: матеріали наукового семінару* (м. Львів, 21 червня 2024 р.). Львів: ЛьвДУВС. 2024. С. 79-83.

9. Зайцев Р. В. Загальна характеристика фідучіарної юридичної конструкції. *Державотворення та правотворення в умовах війни та післявоєнний період: збірник тез доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу* (м. Львів, 12 грудня 2024 р.). Львів: ЛьвДУВС. 2024. С. 96-98.

Розроблено відповідно до пункту 26 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки, затвердженої наказом МВС України від 21 травня 2024 року № 326 «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки», передбачає проведення наукових досліджень у напрямі забезпечення якості та доступності послуг, що надаються органами та підрозділами МВС України в умовах дії правового режиму воєнного стану та післявоєнний період.

У дисертації «Структурно-функціональна характеристика фідучіарної юридичної конструкції: загальнотеоретичний підхід» та у методичних рекомендаціях «Фідучіарна юридична конструкція як методологічний інструмент кваліфікації, моделювання та розслідування економічних правопорушень» не використано інформацію з грифом «Для службового

користування» відповідно до наказу МВС України від 12.07.2023 № 573 «Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службу інформацію» та наказу Національної поліції України від 01.09.2023 № 810 «Про внесення змін до Переліку відомостей, що становлять службу інформацію в системі Національної поліції України».

З огляду на викладене, можна резюмувати, що дисертація Руслана ЗАЙЦЕВА на тему: «Структурно-функціональна характеристика фідуціарної юридичної конструкції: загальнотеоретичний підхід» подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право», містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для теорії держави та права:

- 1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;
- 2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;
- 3) відображена в 9 публікаціях, зокрема: 5 статтях у наукових фахових виданнях категорії Б, 4 публікаціях у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях, що демонструє повноту попереднього оприлюднення результатів дослідження;
- 4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;
- 5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні кафедри:

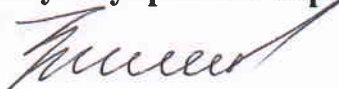
професор кафедри теорії, історії та конституційного права

навчально-наукового інституту права

та правоохоронної діяльності

Львівського державного університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Олег ПАНКЕВИЧ